

Քուսական և կենդանական պաշարներ

Արդի կլիմայի փոփոխության դրսևորումների պայմաններում առանձնակի կարևորվում է հանրապետության անտառների պահպանության ու վերականգնման հիմնասխեմայի մշակումը: Այսօր անտառապատ է հանրապետության փարածքի ընդամենը 11%-ը: Մեր անտառների զգալի մասը փարածվում են զառիթափ լեռնալանջերին և ունեն հողապաշտպան ու միջավայրասպառ թափառիկ նշանակություն: Այդ պատճառով էլ անտառահատումը թույլատրվում է միայն անտառավերականգնման ու սանիտարական նպատակներով: Ներկայումս մշակվել և էկոլոգիական մի շարք ծրագրերի շրջանակներում կատարվում են անտառավերականգնման աշխատանքներ: Միաժամանակ հետևողական աշխատանքներ են փարվում անտառների կենդանական աշխարհի պահպանման և նույնիսկ բազմացման համար: Անտառների կենդանական աշխարհի պահպանման գործում լայնորեն օգտագործվում են տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ, ինչը հնարավորություն է տալիս նաև ուսումնասիրել կենդանիների պահվածքը: Անտառների պահպանությունը, դրանց զբաղեցրած փարածքների ընդլայնումը, արժեքավոր բնափայտով ծառատեսակների պահպանումն ու բազմացումը մեր հանրապետության էկոլոգիական անվտանգության առաջնային հիմնասխեմայից են:

Բնական վտանգներ: Հանրապետության փարածքին բնորոշ են մթնոլորտային գրեթե բոլոր երևույթները, որոնք անմիջական ազդեցություն ունեն բնակչության տնտեսական գործունեության վրա և կարող են առաջացնել փարքեր մասշտաբների փարերային աղետներ (նկ. 1):

Նկար 1. ՀՀ մարզերի խոցելիությունը հիդրոօդերևութաբանական վտանգավոր երևույթների նկատմամբ:

Այսպես օրինակ՝ տեղումներից առաջացած հեղեղումները ակտիվացնում են վրանգավոր էկզոգեն պրոցեսները՝ սողանքներ, քարաթափումներ, ժայռերի էրոզիա, սելավներ, որոնք մեծ վրանգ են ներկայացնում բնակավայրերի, ճանապարհների, կամուրջների, ջրամբարների և բազմաթիվ այլ ենթակառուցվածքների կենսունակության և նույնիսկ՝ ֆիզիկական գոյության համար:

Էկոլոգիական անվրանգության այս հիմնահարցի առաջնայնությունը մեզանում դրսևորվեց 2024թ մայիսի 24–26–ին, երբ Հայաստանի Հանրապետության ողջ տարածքում դիտվեցին ինտենսիվ տեղումներ, որոնց առավելագույն քանակը գրանցվեց Լոռու և Տավուշի մարզերում: Դեբեդ և Աղսրև գետերում ջրի մակարդակը կտրուկ բարձրացավ ավելի քան 2 մետրով, ինչի հետևանքով հեղեղվեցին գետերի հարակից բնակավայրերը, փակվեցին ենթակառուցվածքները, դադարեց գործել երկաթուղին, առանձնակի տու-

ժեզին Ալավերդի քաղաքի գերափնյա թաղամասերը:

Հիդրոտերևութաբանական առավել վրանգավոր երևույթներից է կարկ-
րահարությունը: Այս երևույթը դիտվում է Հայաստանի Հանրապետության
ինտենսիվ գյուղատնտեսության գրեթե բոլոր շրջաններում:

Տեխնածին վրանգներով պայմանավորված էկոլոգիական անվրան-
գության օբյեկտներ են հանրապետության ջրամբարները, թունելներն ու կա-
մուրջները, էլեկտրոկայանները և հատկապես պոչամբարները: Այս օբյեկտ-
ները իրենց գոյության ընթացքում ընդունակ են «ծերանալու», ինչը կարող է
իհայր գալ հատկապես երկրաշարժերի ժամանակ: Հայաստանի Հանրապե-
տությունը ցավոք ունի նման իրավիճակի փոստ դեպք, երբ 1988թ. դեկտեմ-
բերի 7-ին հանրապետության հյուսիսային հատվածը խիստ փուժեց ավերիչ
երկրաշարժից: Սեյսմիկ անվրանգության նորմերի պահպանությունը, կա-
ռույցների մշտական վերահսկողությունը նույնպես էկոլոգիական անվրան-
գության հիմնահարցեր են:

Այս բոլորը էկոլոգիական անվրանգության ներքին սպառնալիքներ են:
Աշխարհի բոլոր պետությունները, այդ թվում և Հայաստանի Հանրապետու-
թյունը կարող են ունենալ նաև **էկոլոգիական անվտանգության արտա-
քին սպառնալիքներ**: Այդ սպառնալիքներից են էկոլոգիական ագրեսիան
պարերազմական գործողությունների ժամանակ (քիմիական և բակտերիո-
լոգիական, հրկիզող զինատեսակներ), դիվերսիոն (ցանքաբարածքների,
խմելու ջրի աղբյուրների թունավորում), վարորակ սննդամթերքի ներմու-
ծում և այլն: Այս, ինչպես նաև միջուկային անվրանգության սպառնալիքը
միաժամանակ պաշտպանական անվրանգության շրջանակներում են: Կան
նաև ոչ դիտավորյալ միջսահմանային, տարածաշրջանային և համամոլորա-
կային էկոլոգիական անվրանգության խնդիրներ, ինչպես օրինակ թթվա-
յին անձրևը, աղտոտված գետերի հոսք, կլիմայի փոփոխությունը, հարևան
երկրներում տեխնածին աղերների առաջացրած խնդիրներ, ինչպես նաև
երկրի տրանսպորտային ուղիներով (նաև օդային) վրանգավոր նյութերի
փոխափոխումը: